



## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของประเทศได้ถูกบุกรุกทำลายลงเป็นจำนวนมาก จนทำให้เกิดความไม่สมดุลย์ของระบบนิเวศน์และกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างมาก สาเหตุที่สำคัญของการทำลายป่าไม้คือ การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนของราษฎร ดังนั้นนโยบายในการแก้ปัญหาดังกล่าวของรัฐบาลจึงเน้นให้มีการสนับสนุนส่งเสริม และขยายบทบาทของประชาชน องค์กรประชาชนให้เข้าดูแลรักษาอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน พร้อมทั้งศึกษาหารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับป่าชุมชนแต่ละท้องที่ เพื่อสร้างแนวป้องกันการบุกรุกป่าถาวร โดยมีชุมชนเป็นรากฐาน เกื้อหนุนและดูแลคุณภาพของการพัฒนาให้ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2535) และมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าของประเทศให้ได้อย่างน้อยร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั่วประเทศ ด้วยเหตุนี้หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบทางด้านป่าไม้ คือ กรมป่าไม้ จึงต้องเร่งดำเนินการปลูกป่าขึ้นทดแทน โดยการส่งเสริมพัฒนาป่าไม้ เพื่อรณรงค์ให้ราษฎรมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาป่าไม้เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบของป่าชุมชน ทั้งนี้จะช่วยให้ราษฎรที่อยู่ใกล้หรือภายในขอบเขตพื้นที่ป่าไม้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้ดีขึ้น กิจกรรมตามนโยบายดังกล่าวที่สำคัญคือ โครงการพัฒนาป่าชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายที่ส่งเสริมให้แนวคิดป่าชุมชนประสบผลสำเร็จ สามารถทำให้เกิดการออมชอมระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และราษฎรในชนบทในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้ของชาติ

แนวคิดเรื่องป่าชุมชนดังกล่าว เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการป่าไม้ตามหลักการของวนศาสตร์ชุมชน ซึ่งมุ่งให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมป่าไม้ เช่น การปลูกป่า การบำรุงรักษา และการป้องกันป่า เป็นต้น รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ร่วมกัน (มณฑล จำเริญพุกษ, 2535) โดยที่ชุมชนสามารถพัฒนารูปแบบของตนเองในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของชุมชนของตนเอง (เขาวลัษณ์ อภิชาติวัลลภ, 2535)

ป่าชุมชนที่เกิดขึ้นนี้ เป็นพื้นที่ที่ได้กำหนดไว้ให้เป็นของชุมชน มีการจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกันตามลักษณะความต้องการพึงพึงป่าไม้ของชุมชนนั้น ๆ รูปแบบป่าที่เกิดขึ้นจึงเกี่ยวของกันทั้งระดับบุคคล ครัวเรือนและองค์กรท้องถิ่น ซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานวนศาสตร์ชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้อาจเป็นกิจกรรมที่เน้นบทบาทของป่าเพื่อเป็นแหล่งผลิตผลทางป่าไม้โดยการสร้างสวนป่า เพื่อเป็นแหล่งของป่าหรือแหล่งไม้ใช้สอยของชุมชน หรือเป็นกิจกรรมที่เน้นการใช้ประโยชน์ที่ดินของป่าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการปลูกป่าไม้เกษตรและป้องกันการพังทลายของดิน หรือเป็นกิจกรรมที่เน้นด้านการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อรักษาสัตว์เลี้ยง เช่น อนุรักษ์เป็นแหล่งต้นน้ำ แหล่งซบน้ำ เป็นต้น (โกมล แพรทอง และ คำณ สังข์สวน, 2535) กิจกรรมในลักษณะดังกล่าว จึงอาจเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศได้อีกในอนาคต

กรมป่าไม้ ตลอดจนหน่วยงานของรัฐและเอกชนต่าง ๆ พยายามที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้มีป่าชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ มาโดยต่อเนื่อง แต่ปัญหาที่สำคัญคือ ความร่วมมือของราษฎรมีไม่มากนัก ขาดความเอาใจใส่ต่อการปลูกป่าชุมชน ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ทศนคติและแรงจูงใจของราษฎรกับการเข้าร่วมในการพัฒนาป่าชุมชน (สิทธิชัย เสรีสงแสง, 2535) การขาดความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงานป่าชุมชน รวมทั้งการบริหารผลประโยชน์ที่ได้รับที่ชัดเจน (ประสิทธิ์ ชาญชาญเลิศ, 2537) ตลอดจนเรื่องปัญหาการทำมาหากินของชาวบ้าน ซึ่งต้องใช้เวลาไปกับการประกอบอาชีพ ดังนั้นจึงควรที่จะเผยแพร่ความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับชุมชน แนวความคิดของป่าชุมชน ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับด้วยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม (ปรีชา อุยตระกูล และคนอื่น ๆ, 2533 ; พินิจ จินต์จันทรวงศ์, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ผลการวิจัยของ Suchat Kalyawongsa (1993) ยังพบว่า ชาวบ้านมีทัศนคติที่ต่อการอนุรักษ์ป่าไม้และตระหนักถึงปัญหาป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ แต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของชาวบ้านเอง โดยเฉพาะการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ในกระบวนการสอน/การอบรมเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้และสัตว์เลี้ยง เป็นต้น

การดำเนินงานโครงการพัฒนาป่าชุมชนจังหวัดขอนแก่นเริ่มดำเนินการในปี 2530 เป็นต้นมา ภายใต้อำนาจรับผิดชอบของสำนักงานป่าไม้จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันผลการดำเนินงานสามารถจัดตั้งป่าชุมชนแบบพัฒนาได้ทั้งสิ้น 101 แห่ง รวมพื้นที่ได้ทั้งสิ้น 4,450 ไร่ ซึ่งมากที่สุดหากเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในเขตป่าไม้เดียวกัน นอกจากนี้ป่าชุมชนจังหวัดขอนแก่นหลายแห่งก็สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สามารถจัดทำเป็นกองทุนพัฒนาหมู่บ้านได้ และมีรูปแบบการปลูกป่าหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การปลูกป่าตามหัวไร่ปลายนาตามระบบวนเกษตร การปลูกต้นไม้ตามขอบสระ การปลูกต้นไม้ในบริเวณวัด การพัฒนาป่าชุมชนจังหวัดขอนแก่นนั้นนับว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง ที่สามารถพัฒนารูปแบบให้เป็นตัวอย่างให้แก่จังหวัดอื่นที่กำลังเริ่มพัฒนาได้ แต่ในบางพื้นที่ก็ประสบปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านให้ความร่วมมือ

ไม่เต็มทีนักเช่นกัน (สำนักงานป่าไม้จังหวัดขอนแก่น, 2537) ด้วยเหตุนี้ระบบการส่งเสริมป่าไม้ของรัฐ (Forestry Extension) จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ป่าชุมชนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ชัชวาลย์ สุทธิศรีศิลป์, 2535) โดยการถ่ายทอดสารสนเทศที่เกี่ยวข้องไปสู่เกษตรกรด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การให้การศึกษาย่างไม่เป็นทางการ การประชาสัมพันธ์ การให้ความช่วยเหลือและให้บริการทางการวิชาการ เป็นต้น เพื่อให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติ และก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของป่าชุมชนตามมา

งานส่งเสริมและเผยแพร่ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องในการถ่ายทอดสารสนเทศป่าชุมชน โดยอาศัยกระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่จะนำสารสนเทศไปสู่เกษตรกร ด้วยการใช้สื่อต่าง ๆ กระตุ้นให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้ผลการวิจัยของบุษบา กุศลกุล (2536) พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ กล่าวคือ ประชาชนที่เปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้มากก็จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับสื่อบุคคล จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมมากกว่าสื่อมวลชนและสื่อเฉพาะกิจ ดังนั้นควรที่จะเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ผ่านสื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ทหาร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และควรที่จะกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ให้มากขึ้น โดยการให้ข่าวสารบ่อยครั้งเป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ในทำนองเดียวกัน ประสพสุข ตีอินทร์ (2531) พบว่า การที่กลุ่มตัวอย่างได้พบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้นั้นมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ และผลการวิจัยของ พิสิฐฐ์ บุญไชย (2528) พบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้จากสื่อมวลชนมากจะมีระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากด้วย รวมทั้งการวิจัยของ สมใจ เข้มเจริญ (2525) พบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้มากจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยเกี่ยวกับการรับสารสนเทศ พบว่า การรับสารสนเทศเป็นลักษณะของบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นกับปัจจัยหลายด้าน เช่น กรอบประสบการณ์ วัย อาชีพ การศึกษา สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการถ่ายทอดของผู้ถ่ายทอด (ธนวดี บุญลือ, 2528) โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรในชนบท ดังเช่นผลการวิจัยของ สมควร กวียะ (2523) พบว่า นิสัยการรับข่าวสารของประชาชนในหมู่บ้านชนบทขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ความชอบ ความสนใจ เพศ การศึกษา อาชีพ ความสะดวกในการรับสารสนเทศ ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันกระบวนการยอมรับสารสนเทศของแต่ละบุคคลนั้นยังมีความแตกต่างกันด้วย ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น แหล่งข่าวสาร วิธีการสื่อสาร เนื้อหาของสารที่ได้รับ (ชวัชชัย สันติประภา, 2529) นอกจากนี้ผลการวิจัยของ ภรณ์ ศิริโชติ และ กุลธิดา ท้วมสุข (2533) ยังพบว่า สื่อที่เหมาะสมกับการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้กับเกษตรกรคือ สื่อบุคคล โดยเฉพาะกำนันและผู้ใหญ่บ้าน แต่สื่อที่เข้าถึง

เกษตรกรมากที่สุดเมื่อพิจารณาความถี่ในการรับคือ วิทยุกระจายเสียงจากหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การพัฒนาป่าชุมชนที่ได้ผลนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือของเกษตรกรในหมู่บ้านเป็นสำคัญ แต่การที่เกษตรกรจะร่วมมือมากน้อยเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะในแง่การส่งเสริมและเผยแพร่ทางด้านวนศาสตร์ชุมชน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนของเกษตรกร กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชนของเกษตรกรในหมู่บ้านโครงการพัฒนาป่าชุมชน จังหวัดขอนแก่น เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทาง ในการวางแผนเผยแพร่สารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนไปสู่เกษตรกรได้อย่างเหมาะสม และสามารถพัฒนาความรู้ของเกษตรกร ให้สามารถแก้ปัญหาและดำเนินงานป่าชุมชนของตนเองได้

### วัตถุประสงค์

#### เพื่อศึกษา

1. การรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนของเกษตรกรในหมู่บ้านโครงการพัฒนาป่าชุมชน ในด้านเนื้อหาสารนิเทศที่ได้รับ แหล่งที่รับสารนิเทศ และพฤติกรรมการเปิดรับสารนิเทศตลอดจนปัญหาในการรับสารนิเทศ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาป่าชุมชน

### สมมุติฐาน

1. เกษตรกรรับสารนิเทศด้านการจัดการป่าชุมชนมากกว่าสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนด้านอื่น โดยรับจากจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้
2. ปัญหาในการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนของเกษตรกร คือ ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมเผยแพร่สารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน
3. เกษตรกรที่รับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชนในระดับมาก มีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชนในระดับมาก

## วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสัมภาษณ์
2. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่อง การเผยแพร่สารนิเทศทางด้านวนศาสตร์ชุมชน และการรับสารนิเทศของเกษตรกร และศึกษาสภาพทั่วไปของการดำเนินงานทางด้านการป่าไม้ของจังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะการส่งเสริมป่าไม้จังหวัดขอนแก่น โดยการศึกษาจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งสอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
3. สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บและรวบรวมข้อมูลในการวิจัยประกอบด้วย
  - ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของเกษตรกร
  - ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน ในด้านเนื้อหา สารนิเทศที่ได้รับ แหล่งสารนิเทศที่ได้รับ พฤติกรรมการเปิดรับสารนิเทศจากสื่อ และปัญหาในการรับสารนิเทศ
  - ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาป่าชุมชน
4. ทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์กับเกษตรกร ในหมู่บ้านหัวละเลิง ตำบลดงเค็ง อำเภอหนองสองห้อง จ.ขอนแก่น จำนวน 20 คน
5. เก็บรวบรวมข้อมูลในหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์เกษตรกร โดยอาศัยความร่วมมือจากสำนักงานป่าไม้จังหวัดขอนแก่นในการนัดหมายเกษตรกร
6. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)
7. สรุปและรายงานผลการวิจัย โดยนำผลการวิจัยมาสรุปและอภิปรายผลการวิจัย ทดสอบสมมุติฐาน และเปรียบเทียบกับวรรณกรรม ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

## ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการปรับปรุงการวางแผนเผยแพร่สารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน ให้แก่บุคคล หน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่สารนิเทศไปสู่เกษตรกร เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการศึกษานอกโรงเรียนและกรมป่าไม้ ตลอดจนห้องสมุดประจำหน่วยงานทางด้านวนศาสตร์ชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งจัดเก็บ/บริการสารนิเทศ สามารถจัดเก็บสารนิเทศที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อที่จะนำไปเผยแพร่ไปสู่เกษตรกรได้อย่างเหมาะสมต่อไป
2. ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่สารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน เช่น สำนักงานป่าไม้จังหวัดขอนแก่น สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชน ต่าง ๆ จะได้นำผลการวิจัยไปปรับปรุงวิธีการเผยแพร่ให้เหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรนำไปใช้



ประโยชน์และเข้าร่วมการพัฒนาป่าชุมชน อันจะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร และพัฒนาป่าชุมชนให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายต่อไป

### คำอธิบายศัพท์

โครงการพัฒนาป่าชุมชน หมายถึง โครงการส่งเสริมป่าไม้ของกรมป่าไม้ เพื่อให้ราษฎร มีส่วนร่วมในการปลูกป่าและอนุรักษ์ป่าไม้ตามหลักการของวนศาสตร์ชุมชน ในที่นี้หมายถึง โครงการพัฒนาป่าชุมชนที่ดำเนินงานโดยสำนักงานป่าไม้จังหวัดขอนแก่น

สารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน หมายถึง ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน การใช้ที่ดินป่าไม้ตามระบบวนเกษตร และการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

การรับสารนิเทศด้านวนศาสตร์ชุมชน หมายถึง การที่เกษตรกรเคยได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้พบเห็นข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน การใช้ที่ดินป่าไม้ตามกระบวนการวนเกษตร และการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชน หมายถึง การกระทำหรือการให้ความร่วมมือของเกษตรกรในลักษณะต่าง ๆ และในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมการปลูกสร้างเรือนเพาะชำ
- กิจกรรมการเพาะชำกล้าไม้/จัดเตรียมกล้าไม้เพื่อปลูกในป่าชุมชน
- กิจกรรมการปลูกป่า/ปลูกต้นไม้ในพื้นที่สาธารณะหรือบริเวณที่พักอาศัย
- กิจกรรมการปลูกป่า/ปลูกต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน
- กิจกรรมการดูแลรักษาป่าชุมชน เช่น การดายหญ้า การทำแนวกันไฟ การล้อมรั้ว และการจัดเวรยามดูแลรักษาป่า
- กิจกรรมการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำในหมู่บ้าน สภาตำบล
- กิจกรรมการฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มผู้ดูแลรักษาป่า หรืออาสาสมัครดูแลรักษาป่าชุมชน
- กิจกรรมการให้ความรู้ด้านวนเกษตรหรือการอนุรักษ์ป่าอื่น ๆ เช่น การปลูกผักสวนครัว การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปลูกต้นไม้พื้นที่ทำกิน การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ เป็นต้น

ลักษณะการมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำหรือการให้ความร่วมมือของเกษตรกรในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมในกิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชนที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน ได้แก่ ร่วมประชุม ร่วมออกเงินออกวัสดุ ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเป็นผู้ชักชวน ร่วมเข้ารับการอบรม ร่วมเป็นอาสาสมัครหรือเป็นสมาชิก ร่วมประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำหรือการให้ความร่วมมือใด ๆ ของเกษตรกรในการดำเนินงานโครงการพัฒนาป่าชุมชนในหมู่บ้าน ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนการประเมินผลโครงการ



สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย